

Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji naukowej „W poszukiwaniu europejskiej doktryny wolności słowa”, Poznań, 10 marca 2016 r.

10 marca 2016 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu odbyła się międzynarodowa konferencja „W poszukiwaniu europejskiej doktryny wolności słowa”, zorganizowana przez Katedrę Doktryn Polityczno-Prawnych i Filozofii WPiA UAM.

Konferencję otworzył dr Michał Urbańczyk, który w imieniu organizatorów serdecznie przywitał wszystkich zgromadzonych. Następnie głos zabrał prof. dr hab. Jacek Witkoś, prorektor ds. nauki i współpracy międzynarodowej. Oficjalne otwarcie zakończyło wystąpienie prof. dr. hab. Romana Budzinowskiego, dziekana Wydziału Prawa i Administracji UAM.

Konferencja została podzielona na cztery sesje plenarne. Pierwsza sesja zatytułowana została *Aksjologia wolności słowa w Europie i na świecie*. Przewodniczyła jej prof. dr hab. Maria Zmierzczak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). Jako pierwsza głos zabrała prof. Christine Mengès-Le Pape (Université Toulouse 1 Capitole, Francja), która przedstawiła referat zatytułowany *The „laïcité”: between freedom of belief and freedom of speech*. Jako drugi wystąpił Riccardo Mazzucchelli (MUN Academy, Włochy), który wygłosił referat *Freedom of speech in a hyper-connected community of world users*. Następnie głos zabrał prof. dr Albert L. Harris (Appalachian State University, Stany Zjednoczone), którego wystąpienie zatytułowane było *Net neutrality and its potential impact on free speech*. Jako czwarty wystąpił prof. dr Seppo Sajama (University of Eastern Finland, Finlandia), który przedstawił referat nt. *Spinoza on free speech*. Sesję zakończyła dyskusja nad przedstawionymi referatami. Największe zainteresowanie niebudzila idea neutralności sieci oraz zagrożenia, jakie dla jej urzeczywistnienia niesie najbliższa przyszłość. Dyskutanci wskazywali także na wartości, jakie mogą leżeć u podstaw ograniczenia swobody wypowiedzi zarówno w kontekście publicystycznym oraz filozoficznym, jak i konstytucyjnoprawnym.

Druga sesja, której przewodniczyła prof. UAM dr hab. Małgorzata Materniak-Pawłowska (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), zatytułowana była *Wolność prasy i mediów elektronicznych*. Jako pierwszy wystąpił Bogumił Luft, były ambasador RP w Rumunii i Mołdawii, który przedstawił referat *Wolność, odpowiedzialność i ignorancja – czy wolno upowszechniać krzywdzące stereotypy na temat innych krajów?* Następnie głos zabrała prof. dr hab. Joanna Sieńczyło-Chlabicz (NSA, Uniwersytet w Białymstoku), która zaprezentowała referat *Stosowanie przez dziennikarzy podstępnych metod zbierania informacji na tle konfliktu: wolność prasy a ochrona prywatności*.

Jako trzeci wystąpił prof. UAM dr hab. Jędrzej Skrzypczak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) z referatem *Gwarancje dostępu mniejszości narodowych, etnicznych i językowych do mediów elektronicznych jako element wolności słowa*. W dalszej kolejności głos zabrała dr Ksenia Kakareko (Uniwersytet Warszawski), która wygłosiła referat nt. *Wykorzystywanie tekstów prasy drukowanej w Internecie*. Jako ostatni w tej części swoje wystąpienie *Sieć a zmierzch idei prywatności* zaprezentował dr Michał Urbańczyk (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). Następnie odbyła się dyskusja nad przedstawionymi referatami. Wśród pytań zadawanych referentom dominowały kwestie dotyczące konfliktu wolności słowa z prawem do prywatności.

Trzecia sesja plenarna, której przewodniczył dr Michał Urbańczyk (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), zatytułowana była *Granice swobody wypowiedzi artystycznej*. Jako pierwszy wystąpił prof. dr hab. Jacek Sobczak (SN, Uniwersytet SWPS), który przedstawił referat *Wolność ekspresji artystycznej. Regulacje europejskie a rozwiązanie polskiego systemu prawnego*. Następnie głos zabrała kurator galerii „tak” Małgorzata Szafer, która zaprezentowała referat nt. *Art brut/outsider art jako Wolna Strefa Autonomiczna*. Jako trzecia wystąpiła dr Anna Demenko (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), która przedstawiła referat *Wypowiedź jako czyn zabroniony. O znieważeniu przedmiotu czci religijnej*. Jako ostatni w tej części obrad głos zabrał dr Piotr Piesiewicz (Uniwersytet SWPS), który zaprezentował referat *Czy zwierzęta ograniczają wolność wypowiedzi artystycznej?* Następnie odbyła się dyskusja nad przedstawionymi referatami. Dyskusję zdominowały problemy interpretacyjne art. 196 k.k., który statuuje przestępstwo obrazy uczuć religijnych.

Ostatnią, czwartą, sesję plenarną, zatytułowaną *Wolność słowa a mowa nienawiści*, poprowadził prof. UW dr hab. Maciej Marszał (Uniwersytet Wrocławski). Jako pierwsze głos zabrały: dr Karolina Marcinkowska i Katarzyna Strzałkowska (Otwarta Rzeczpospolita – Stowarzyszenie Przeciwno Antysemityzmowi i Ksenofobii), które przedstawiły referat *Portal www.zglosnienawisc.otwarta.pl*. Jako następny głos zabrał dr hab. Justyn Piskorski (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), który zaprezentował referat *Nienawiść jako przesłanka kryminalizacji oraz znamie czynu zabronionego*. Kolejnym referentem był dr Tomasz Scheffler (Uniwersytet Wrocławski), który przedstawił referat *Art. 256 § 1 in fine Kodeksu karnego a problem tzw. mowy nienawiści w kontekście zasady nullum crimen sine lege*. Jako trzeci wystąpił dr Bartosz Hordecki (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), który zaprezentował referat *Wokół niestosowności unaukowienia terminu mowa nienawiści*. W dalszej części tej sesji głos zabrał dr Olgierd Górecki (Uniwersytet Łódzki), który przedstawił referat *Wolność czy wolności słowa? – komunitariańska argumentacja uzasadniająca różnorodność znaczenia pojęcia*.

Następnie odbyła się dyskusja nad przedstawionymi referatami. Koncentrowała się ona głównie na problematyce mowy nienawiści w Internecie. W czasie polemik zarówno referenci, jak i pozostali dyskutanci zwrócili uwagę na wieloznaczność terminu *hate speech*. Pojmowany w sposób szeroki odnosi się do licznych wypowiedzi nawołujących do nienawiści oraz znieważających osoby ze względu na ich pochodzenie rasowe, etniczne czy wyznanie. Natomiast w wąskim znaczeniu mowa nienawiści odnosi się jedynie do przestępstw, które są opisane w kodeksie karnym.

Konferencja miała na celu przedstawienie polskich i europejskich doświadczeń związanych z wyznaczeniem granic swobody wypowiedzi. We współczesnej

wielokulturowej Europie coraz wyraźniej zaznaczają się bowiem spory związane z konfliktem takich wartości, jak wolność słowa, prasy, wypowiedzi artystycznej czy wolność w sieci z jednej strony, a z drugiej konieczność poszanowania szeroko pojmowanych praw człowieka oraz praw całych grup społecznych.

Jak podkreślono w czasie otwarcia, organizacja tego typu wydarzeń naukowych wynika z głębokiego przekonania, że potrzeba więcej namysłu nad wspomnianymi wyżej problemami w kontekście współczesnej myśli polityczno-prawnej, zwłaszcza związanej z fundamentami demokracji liberalnej, tj. prawami i wolnościami człowieka. Doświadczenia ze stycznia 2015 r. związane z zamachem na redakcję francuskiego czasopisma „Charlie Hebdo” oraz reakcjami społecznymi na kryzys uchodźczy pokazują bowiem, jak bardzo niezbędny jest taki dyskurs, zwłaszcza w kontekście kluczowych dla demokracji liberalnej wartości i idei polityczno-prawnych, jakimi są swoboda wypowiedzi, tolerancja, niedyskryminacja czy poszanowanie praw mniejszości.

Podkreślić należy, że wielką zaletą konferencji była jej interdyscyplinarność. Z jednej strony zaproszenie do udziału przyjęli sędziowie Sądu Najwyższego oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz inni wybitni przedstawiciele nauki prawa z Polski i zagranicy. Z drugiej strony wśród prelegentów znaleźli się także przedstawiciele środowiska artystycznego, organizacji pozarządowych, politolodzy, dyplomaci i publicyści. Dzięki temu o problemie granic wolności słowa dyskutowano na wielu płaszczyznach, a prawny i prawniczy punkt widzenia zderzał się z konkurencyjnymi interpretacjami prawa do swobodnego wyrażania własnych opinii.

Wreszcie warto zaznaczyć, że w dniach poprzedzających konferencję naukową odbyło się kilka wydarzeń towarzyszących. 7 marca na Wydziale Prawa i Administracji UAM miały miejsce przeznaczone dla studentów warsztaty nt. *Jeszcze wolność słowa czy już mowa nienawiści?*, prowadzone przez prawników praktyków zajmujących się problemem *hate speech*. 8 marca w budynku Concordii Design odbył się otwarty dla publiczności panel dyskusyjny *Śmierć, dziewczyna i cenzura. O granicach wolności wypowiedzi artystycznej*. Zaproszenie do dyskusji przyjęli: Piotr Rudzki – kierownik literacki Teatru Polskiego we Wrocławiu, Marek Wasilewski – profesor w Katedrze Intermediów Uniwersytetu Artystycznego Poznań, Jakub Dąbrowski – doktor w Katedrze Historii Sztuki Polskiej Najnowszej ASP w Warszawie, Ewa Łowżył – artystka i działaczka społeczna oraz Michał Urbańczyk – doktor w Katedrze Doktryn Polityczno-Prawnych i Filozofii WPiA UAM. Dyskusję moderowała Agnieszka Gulczyńska. Ponadto na wydziale odbyły się dyskusje w ramach spotkań Studenckiego Koła Naukowego „Ius et Politica”.

Dzięki powyższemu konferencja cieszyła się ogromnym zainteresowaniem zwłaszcza wśród studentów. Przez najbardziej reprezentacyjną dla wydziału salę wykładową, *Auditorium Maximum*, przewinęło się ponad dwieście osób. Zgodnie z zamierzeniem organizatorów było to wydarzenie atrakcyjne nie tylko dla specjalistów, ale i dla szerokiej publiczności. Miarą sukcesu konferencji jest fakt, iż w przyszłym roku planowana jest jej druga edycja.

Michał Urbańczyk

DOI: 10.14746/spp.2016.2.14.13